

εικόνα ἐν τῷ κατόπτρῳ, διότι καλούμενος κατ' ὄνομα ἐστρέφετο πρὸς τὸ κάτοπτρον, ὅπερ ἐνίστε ἐκείτο καὶ μικρὰν αὐτοῦ. Ἐν ἡλικίᾳ 9 μηνῶν καὶ τινῶν ἡμερῶν παρετήρησεν αὐτῆς οὕτως ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ ὀπισθεν αὐτοῦ τὴν χεῖρα ἢ τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ ἐβρίπτε σκιὰν ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι τοίχου. Μὴ ὦν δὲ εἰσέτι μονοετῆς ἤρξατο ἐπαναλαμβάνων δις ἢ τρίς βραχεῖαν τινα πρότασιν κατὰ διαλείμματα, ὅπως στρεῶσθαι πως ἀσφαλέςτερον ἐν τῇ ψυχῇ τὸν σύνδεσμον τῶν παραστάσεων. Παρὰ τῇ ὑπὸ τοῦ κ. *Taine* περιγραφείσῃ κόρῃ ὁ ἐλαφρὸς σύνδεσμος τῶν παραστάσεων φαίνεται ἀναπτυχθεὶς εἰς ἰκανῶς προκεχωρηκυῖαν τῆς παιδὸς ἡλικίαν, ἐὰν δὲν διέφυγον πιθανῶς προηγούμεναι περιπτώσεις. Ἐν τῇ εὐκολίᾳ δὲ ταύτῃ, μεθ' ἧς τὰ παιδιὰ προσκτῶνται τὰς εἰσαγωγῆς δεομένας καὶ τὰς αὐτομάτως παραγομένας προσαρμογὰς τῶν ἰδεῶν, φαίνεται μοι ἐγκειμένη ἡ καταδηλωτάτη διαφορὰ μεταξὺ τῆς ψυχῆς αὐτῶν καὶ τῆς τῶν ἀγγινοστάτων κυνῶν. Ὅποιαν δ' ἀντίθεσιν δὲν δεικνύει ἡμῖν ἡ ψυχὴ τοῦ νεογνοῦ παραβαλλομένη πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ *Mobius* (ἐν τῷ συγγράμματι «Αἱ κινήσεις τῶν ζῴων», σ. 41) δημοσιευθεῖσαν διήγησιν περὶ τινος ἰχθύος Ἐσχωρος, ὅστις ἐπὶ τρεῖς ὅλους μῆνας ἐπληττε μέχρι νάρκης τὸν ὑάλινον τοίχον τοῦ ἀγγείου, ὅστις ἐχώριζεν αὐτὸν ἀπὸ ἄλλων τινῶν ἰχθύων, *Φωξίτων*, καὶ ὅστις τότε μόνον, ὅταν ἐδιδάχθη ὅτι δὲν δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο ἀτιμώρητος, παρητήθη πάσης ἐπιθέσεως, καθόσον καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος τῶν φωξίνων τεθείς, οὐδόλως ἐπεχείρησε νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν;

Ἡ *Περιέργεια* ἀναφαίνεται ἐνωρίτατα παρὰ τοῖς θηλάζουσιν, ὅπως παρατηρεῖ ὁ κ. *Taine*, καὶ εἶνε σπουδαιότατη πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος αὐτῶν. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἔκκαμα ἰδίας παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἐπίσης καὶ ἡ *Μίμησις* ἀναφαίνεται πρωϊμότατα. Ὅτε ὁ ἡμέτερος παῖς ἦτο τεσσάρων μηνῶν ἐνόμισα ὅτι ἐξήτει νὰ μιμηθῇ φθόγγους. Πιθανὸν ὅμως νὰ ἠπατήθη, διότι πρῶτον ὅτε ἐγένετο μηνῶν δέκα ἠδυνήθη ἐντελῶς νὰ πεισθῶ περὶ τούτου. Ἐν ἡλικίᾳ 14½ μηνῶν εἶχε μεγίστην εὐφυῖαν εἰς μίμησιν διαφόρων χειρισμῶν καὶ κινήσεων, κινῶν π.χ. τὴν κεφαλὴν, φωνῶν Ἄα ἐπὶ κακοῦ πράγματος, ἢ θέτων προσεκτικῶς καὶ ἡσύχως τὸν δείκτην τῆς χειρὸς εἰς τὴν ἄλλην παλάμην καὶ φωνῶν ἐν παιδικῇ ποιήσει «Pat it and pat it and mark it with T.» Ἡτο δὲ ἀληθῶς χάριεν πρᾶγμα, τὸ θεωρεῖν τὴν πληρῆ ἐυχαριστήσεως ἐκφρασιν αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν διεξαγωγὴν τοιούτου τινος τεχνικοῦ τεμαχίου.

Δὲν γνωρίζω ἂν εἶνε μνήμης ἀξία ἡ ἐξῆς περιπτώσις, δι' ἧς ἀναγνωρίζεται πως ἡ ἰσχὺς τοῦ μνημονικοῦ τῶν παιδίων· ὁ ἐμὸς δηλ. παῖς, 3

ἐτῶν καὶ 23 ἡμερῶν ὦν, ἀνεγνώρισε πάραυτα τὴν εἰκόνα τοῦ πάππου αὐτοῦ, ἀνεμνήσθη δὲ καὶ ὅλης τῆς σειρᾶς τῶν συμβεβηκότων, τῶν γενομένων κατὰ τὴν τελευταίαν μετ' αὐτοῦ συνέντευξιν, καὶ ἀφ' ἧς οὐδέποτε πραγματικῶς ἐγένετο λόγος περὶ αὐτῶν.

Ἡθικὸν αἶσθημα. Τὸ πρῶτον ἔχνος ἠθικοῦ αἰσθηματος παρετηρήθη ἐν ἡλικίᾳ 13 σχεδὸν μηνῶν. Ὅταν εἶπον αὐτῷ «Δόδδου (τοῦτο ἦτο τὸ ὑποκοριστικὸν αὐτοῦ ὄνομα), δὲν θὰ φιλήσῃς τὸν καυμένον τὸν πατέρα; κακὲ Δόδδου», εἶδον φανερῶς ὅτι αἱ λέξεις αὗται προὔξενον εἰς αὐτὸν μικρὰν δυσαρέσκειαν· ὅταν δ' ἐγὼ, εἰπὼν ταῦτα, ἐπανῆλθον εἰς τὸ κάθισμά μου, ἐξέτεινεν οὕτως τὰ χεῖλη, ὡς σημεῖον ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ μὲ ἀσπασθῇ, εἶτα δὲ ἔσεισε ἀγανακτῶν τοὺς βραχίονας, μέχρις οὗ προσῆλθον καὶ ἔλαβον τὸν ἀσπασμόν. Τὸ αὐτὸ σχεδὸν συνέβη καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα, ἡ δὲ συμφιλίωσις ἡμῶν τόσῳ ἔτερπεν αὐτὸν, ὥστε πολλὰκις προσεποιεῖτο τὸν θυμωθέντα, ἐδίδεν εἰς ἐμὲ ῥάπισμα, εἶτα δὲ ἀπεφάσιζε νὰ μὲ ἀσπασθῇ. Ἐνταῦθα ἔχομεν τὴν ἀρχὴν τῆς τάσεως εἰς τὴν ὑποκριτικὴν ἐκείνην τέχνην τὴν τόσῳ ἀνεπτυγμένην παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν παιδίων. Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τούτον ἦτο εὐκολον νὰ ἐπιδράσῃ τις ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ καὶ προορίσῃ αὐτὸν εἰς οἰονδήποτε ἔργον. Γενόμενος δύο ἐτῶν καὶ τριῶν μηνῶν ἔδωκέ ποτε εἰς τὴν μικρὰν αὐτοῦ ἀδελφὴν τὸ τελευταῖον τεμαχίον τοῦ πιπερώδους πλακοῦντος, ὃν ἔτρωγεν, εἶτα δὲ πλήρης αὐτευσσεσκείας ἐπὶ τῇ πράξει ἐφώνησεν· «ὦ καλὲ Δόδδου, καλὲ Δόδδου.» Δύο μῆνας βραδύτερον ἦτο εὐαισθητότατος πρὸς τὸν ἐμπαιγμὸν καὶ τόσῳ ὑποπτος, ὥστε ἐνόμιζε πολλὰκις ὅτι οἱ συνδιαλεγόμενοι μετ' αὐτοῦ καὶ γελῶντες ἐχλεύαζον αὐτόν. Ὀλίγον τι βραδύτερον (ἐν ἡλικίᾳ δύο ἐτῶν καὶ 7½ μηνῶν) ἀπήνησά ποτε αὐτὸν ἐρχόμενον ἐκ τοῦ ἔστιατορίου, ἔχοντα τοὺς ἐφθαλμοὺς ἀσυνήθως στίλβοντας· ἐπειδὴ δὲ ἡ ὄψις αὕτη μοι ἐφάνη περιέργου καὶ μὴ φυσικῆ, ἀλλὰ διεγερμένη, ἐπορεύθη πρὸς τὸ δωμάτιον, ὅπως ἴδω τίς ἦτο ἐντός· ἀνεκάλυψα δὲ ὅτι αὐτὸς οὗτος πρὸ ὀλίγου εἶχεν εἰσέλθει, ὅπως λάβῃ τεθλασμένον σάκχαρον, πρᾶγμα προηγούμενως ἀπηγορευμένον. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὸ παράδοξον τῆς μορφῆς αὐτοῦ δὲν προήρχετο εσθαιῶς ἐκ φόβου, διότι οὐδέποτε πρότερον ἐτιμωρήθη, ἀλλὰ μάλλον, καθῶς νομίζω, ἐξ εὐαρέστου διεγέρσεως ἐν τῷ ἀγῶνι μετὰ τῆς συνειδήσεως.

Ἄλλοτε πάλιν, δεκατέσσαρας ἡμέρας μετὰ τοῦτο, ἀπήνησά αὐτὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ δωματίου, θεωροῦντα τὸ ὑποχιτώνιον αὐτοῦ, ὅπερ εἶχεν ἐπιμελῶς συνεστραμμένον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πάλιν εἶχεν τι τὸ ἀσύνηθες, ἐζήτησα νὰ ἴδω τί εἶχεν ἐντὸς περιτετυλιγμένον, καὶ τοι αὐτὸς ἀνθίστατο

Ὁ Ρουζὲ Δελίλ ἐπέστρεψε μὲ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ἐρριμέναις εἰς τὰ ὀπίσω, μὲ τὸ μέτωπον κεκαλυμμένον ὑπὸ ἰδρώτος, πνευστιῶν ἐκ τῆς πάλης ἣν ὑπέστη μετὰ δύο οὐρανίων ἀδελφῶν, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως.

— Ἀκούσατε! εἶπεν, ἀκούσατε ὅλοι!

Ὁ νεανίας ἦτο θέβαιος περὶ τῆς μούσης του.

Εἰς τὴν φωνὴν του ὅλοι ἐστράφησαν, οἱ μὲν κρατοῦντες τὸ ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα, οἱ δὲ κρατοῦντες τὴν φρίσσουσαν χεῖρα τοῦ γείτονός των.

Ὁ Ρουζὲ Δελίλ ἤρχισεν:

Allons, enfants de la patrie!

Le jour de gloire est arrivé.

Contre nous de la tyrannie

S'étendard sanglant est levé (bis).

Entendez-vous dans les campagnes

Mugir ces féroces soldats?

Ils viennent, jusque dans nos bras,

Egorger nos fils, nos compagnes!...

Aux armes, citoyens! formez vos bataillons:

Marchez (bis), qu'un sang impur abreuve nos sillons.

« Ἐμπρὸς, τέκνα τῆς πατρίδος, ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῆς δόξης! ἡ αἰματηρὰ σημαία τῆς τυραννίας ὑψώθη καθ' ὕμῶν. Ἀκούετε εἰς τὰς πεδιάδας μας τοὺς ἀγρίους αὐτοὺς στρατιώτας μυκωμένους; Ἐρχονται καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀγκάλας μας νὰ σφάζωσι τοὺς υἱοὺς μας, τὰς συζύγους μας! Συμπολιταὶ εἰς τὰ ὄπλα! πυκνώσατε τὰς φάλαγγάς σας! Βαδίσωμεν, βαδίσωμεν αἷμα ἀκάθαρτον ἄς ποτίσῃ τὴν γῆν μας!»

Εἰς τὴν πρώτην ταύτην στροφὴν, ἠλεκτρικῆ φρικίας διέτρεξεν ὅλην τὴν δμηγυρίαν.

Δύο ἢ τρεῖς ἐνθουσιῶδεις κραυγαὶ ἐξερρέαγγαν ἄλλ' ἀμέσως φωναὶ ἀπληστοὶ νὰ ἀκούσωσι τὰς ἄλλας στροφὰς ἔκραζαν.

— Σιωπὴ! σιωπὴ! ἀκούσατε!

Ὁ Ρουζὲ ἐξηκολούθησε μετὰ χειρονομίας ἐκφραζούσης βαθεῖαν ἀγανάκτησιν.

Que veut cette horde d'es claves,

De traîtres de rois conjurés?

Pour qui ces ignobles entraves,

Ees fers dès longtemps préparés?

Français! pour nous, ah! quel outrage!

Quels transports il doit exciter!

C'est nous qu'on ose méditer

De rendre à l'antique esclavage!

Aux armes, citoyens!...

« Τί θέλει ἡ ὀρδὴ αὕτη τῶν δούλων, τῶν προδοτῶν, τῶν συνωμοτῶν βασιλέων; Διὰ ποίους τὰ ἄτιμα ταῦτα ἐμπόδια, τὰ πρὸ πολλοῦ ἐτοιμασθέντα ταῦτα σίδηρα; Γάλλοι! δι' ἡμᾶς; Ἄ! ποία ὕβρις! Ποίας παραφορὰς μέλλει νὰ διεγείρῃ; Ἡμᾶς τολμῶσι νὰ σκέπτωνται πῶς νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν δουλείαν! Συμπολιταὶ εἰς τὰ ὄπλα!...»

Τὴν φωνὴν ταύτην ὁ Ρουζὲ Δελίλ δὲν ἔλαβεν ἀνάγκην νὰ προσκαλέσῃ τὸν χορὸν μίαν μόνην κραυγὴν ὠρμησεν ἀπὸ ὅλα τὰ στήθη.

Formons nos bataillons:

Marchons, marchons, qu'un sang impur abreuve [nos sillons.

« Πυκνώσατε τὰς φάλαγγάς σας! Βαδίσωμεν, βαδίσωμεν αἷμα ἀκάθαρτον ἄς ποτίσῃ τὴν γῆν μας!»

Ἐπειτα ἐξηκολούθησεν ἐν μέσῳ αὐξάνοντος ἐνθουσιασμοῦ.

Quoi! des cohortes d'étrangères,

Feraient la loi dans nos foyers!

Quoi! ces phalanges mercenaires

Terrasseraient nos fiers guerriers!

Grand Dieu! par des mains enchainées,

Nos fronts sous le joug se ploieraient!

De vils despotes deviendraient

Les moteurs de nos destinées!

« Πῶς! τὰ ξένα ταῦτα στίφη θὰ ἐπιβάλλωσι νόμον εἰς τὰς ἐστίας μας; Πῶς! αἱ μισθωταὶ αὐταὶ φάλαγγες θὰ καταβάλωσι τοὺς ὑπερηφάνους πολεμιστάς μας; Μέγιστε Θεέ! διὰ χειρῶν ἀλυσοδέτων τὰ μέτωπά μας θὰ καμφθῶσιν ὑπὸ τὸν ζυγόν! Ποταποὶ δεσπότηται θὰ γίνωσι κύριοι τῆς εἰμαρμένης μας!»

Ἐκτὸν στήθη πνευστιῶντα περιέμενον τὴν ἐπανάληψιν, καὶ πρὶν τελειώσῃ ὁ τελευταῖος στίχος ἀνέκραζαν.

— Ὅχι! ὄχι! ὄχι!

Ἐπειτα ὁ θεῖος χορὸς ἀντήχησε μετὰ παραφορὰς.

Aux armes, citoyens! formons nos bataillons: Marchons, marchons, qu'un sang impur abreuve [nos sillons.

« Συμπολιταὶ εἰς τὰ ὄπλα! πυκνώσατε τὰς φάλαγγάς σας! Βαδίσωμεν, βαδίσωμεν αἷμα ἀκάθαρτον ἄς ποτίσῃ τὴν γῆν μας!»

Τὴν φωνὴν ταύτην τοιαύτη φρικίας διέτρεξε τοὺς ἀκροατάς, ὥστε αὐτὸς ὁ Ρουζὲ Δελίλ ἠναγκάσθη νὰ ἀπαιτήσῃ σιωπὴν ὅπως δυναθῆ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν τετάρτην στροφὴν του.

Ἡραστάθησαν πυρτωδῶς.

Ἡ ἀχνακτουσα φωνὴ ἐγένετο ἀπειλητικὴ.

Tremblez, tyrans! et vous, perfides,

L'opprobre de tous les partis,

Tremblez! vos projets parricides

Vont enfin recevoir leur prix.

Tout est soldat pour vous combattre:

S'ils tombent nos jeunes héros,

La terre en produit de nouveaux

Contre vous tout prêts à se battre....

« Τρέμετε, τύραννοι, καὶ σεῖς ἄπιστοι, τὸ αἶσχος ὅλων τῶν κομμάτων! Τρέμετε! τὰ πατροκτόνα σχέδιά σας μέλλουν τέλος νὰ πληρωθῶσι. Τὸ πᾶν εἶναι στρατιώτης διὰ νὰ σᾶς πολεμήσῃ. Ἐὰν πέσωσιν οἱ νεαροὶ ἥρωές μας, ἡ γῆ παράγει ἄλλους ἐτοιμοὺς νὰ πολεμήσωσι καθ' ὕμῶν.»

— Ναί! ναί! ἔκραζαν ὅλοι αἱ φωναί.

Καὶ οἱ πατέρες ὤθησαν ἐμπρὸς τοὺς υἱοὺς οὔτινες ἠδύναντο νὰ περιπατῶσι, καὶ αἱ μητέ-

ρες ὕψωσαν εἰς τὸν ἀέρα ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐβάσταζον ἀκόμη εἰς τὰς ἀγκάλας των.

Τότε ὁ 'Ρουζὲ Δελίλ παρετήρησεν ὅτι ἔλειπεν ἀκόμη μία στροφή· τὸ ἄσμα τῶν παιδίων· χορὸς θεῖος τοῦ μέλλοντος θέρους, τοῦ βλαστάνοντος σπόρου· ἐνῶ δὲ οἱ συμπόται ἐπανελάμβανον ἐν παραφορᾷ τὴν τρομερὰν ἐπωδὴν, ἀφῆκε τὴν κεφαλὴν του νὰ πέσῃ μετὰ τῶν χειρῶν του· ἔπειτα, ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου, τοῦ ἀλαλαγμοῦ, τῶν ἐπευφημήσεων, αὐτοσχεδίασε τὴν ἀκόλουθον στροφήν·

Nous entrerons dans la carrière
Quand nos aînés n'y seront plus ;
Nous y trouverons leur poussière
Et la trace de leurs vertus !
Bien moins jaloux de leur survivre,
Que de partager leur cercueil
Nous aurons le sublime orgueil
De les venger ou de les suivre....

«Θὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ στάδιον ὅταν δὲν ὑπάρχωσι πλέον οἱ πρεσβύτεροι ἡμῶν· θὰ ἐπανεύρωμεν τὴν κόνιν των καὶ τὰ ἔγχνη τῶν ἀρετῶν των. Πλεόπερον ποθοῦντες νὰ συμμερισθῶμεν τὸν τάφον των παρὰ νὰ ἐπιζήσωμεν, θὰ ἔχουμεν τὴν θεῖαν ὑπερηφάνειαν ὅτι τοὺς ἐξεδικήσαμεν ἢ τοὺς ἠκολουθήσαμεν!»

Καὶ διὰ μέσου τῶν πνιγομένων ὀλολυγμῶν τῶν μητέρων, τῶν ἐνθουσιωδῶν ἤχων τῶν πατέρων, ἠκούσθησαν αἱ καθαρὰ φωναὶ τῶν παιδίων ψάλλουσαι ἐν χορῷ·

Aux armes, citoyens ! formons nos bataillons :
Marchons, marchons, qu'un sang impur abreuve
[nos sillons.

«Συμπολιταί, εἰς τὰ ὄπλα ! σχηματίσατε τὰς φάλαγγάς σας. Βαδίσωμεν, βαδίσωμεν· αἶμα ἀκάθαρτον ἅς ποτίσῃ τὴν γῆν μας !»

— ὦ ! ἀλλὰ, ἐπιθύρουν εἰς τῶν συμποτῶν, δὲν ὑπάρχει συγγνώμη κατ' ἐκείνων οἵτινες ἐπλανήθησαν μόνον ;

— Περιμένετε, περιμένετε, ἔκραζεν ὁ 'Ρουζὲ Δελίλ, καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι ἡ καρδία μου δὲν εἶναι ἀξία τῆς ἐπιπλήξεως ταύτης.

Καὶ μετὰ φωνῆς πλήρους συγκινήσεως ἔψαλλε τὴν ἀγίαν ταύτην στροφήν, ἐν ἣ ἔνυπάρχει δλόκληρος ἡ ψυχὴ τῆς Γαλλίας· φιλόπρωπος, μεγάλη, γενναία, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ αὐτῆς πλανωμένη, διὰ τῶν πτερύγων τῆς εὐσπλαγχνίας, ὑπεράνω τῆς ὀργῆς τῆς.

Français ! en guerriers magnanimes,
Portez ou retenez vos coups :
Épargnez ces tristes victimes
A regret s'armant contre nous.

«Γάλλοι ! ὡς μεγαλόψυχοι μαχηταὶ κτυπάτε ἢ κρατεῖτε τὰ κτυπήματά σας· φεισθῆτε τῶν ἀθλίων ἐκείνων θυμάτων τῶν ἀκουσίως ὀπλισθέντων καθ' ὑμῶν...»

Αἱ χειροκροτήσεις διέκοψαν τὸν ψάλτην.

— ὦ ! ναί ! ἔκραζαν πανταχόθεν· ἔλεος,

συγγνώμη διὰ τοὺς ἀποπλανηθέντας ἀδελφούς μας, διὰ τοὺς δούλους ἀδελφούς μας, διὰ τοὺς ἀδελφούς τοὺς ὁποίους ἐξοτρύνουσι καθ' ἡμῶν μὲ τὴν μάστιγα καὶ μὲ τὴν λόγχην !

— Ναί, ἐπανέλαβεν ὁ 'Ρουζὲ Δελίλ, συγγνώμην καὶ ἔλεος δι' αὐτούς.

Mais le despote sanguinaire,
Mais les complices de Bouillé,
Tous ces tigres qui, sans pitié,
Déchirent le sein de leur mère !...

Aux armes, citoyens ! formez vos bataillons.

«Ἀλλὰ κατὰ τῶν αἰμοχαρῶν ἐκείνων δεσποτῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν συνενόχων τοῦ Βουλλιέ, κατὰ τῶν ἀνιλεῶν τούτων τίγρεων τῶν σχιζόντων τὸν κόλπον τῆς μητρός των ! εἰς τὰ ὄπλα, συμπολιταί ! πικνώσατε τὰς φάλαγγάς σας !»

— Ναί, ἔκραζαν ὅλοι αἱ φωναὶ, κατὰ τούτων, Marchons, marchons, qu'un sang impur abreuve [nos sillons.

«Βαδίσωμεν, βαδίσωμεν· ἀκάθαρτον αἶμα ἅς ποτίσῃ τὴν γῆν μας.»

— Τώρα, ἔκραζεν ὁ 'Ρουζὲ Δελίλ, γονυπετήσατε ὅλοι !

Ἵπήκουσαν.

Μόνος ὁ 'Ρουζὲ Δελίλ ἔμεινεν ὄρθιος, ἔθεσεν ἕνα τῶν ποδῶν του ἐπὶ τῆς καθέδρας ἐνὸς τῶν συμποτῶν, ὡς ἐπὶ τῆς πρώτης βαθμίδος τοῦ ναοῦ τῆς Ἐλευθερίας, καὶ ὕψων τοὺς δύο βραχίονας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἔψαλλε τὴν τελευταίαν στροφήν, τὴν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Γαλλίας ἐπίκλησιν·

Amour sacré de la patrie,
Conduis, soutiens nos bras vengeurs.
Liberté, liberté chérie !
Combats avec tes défenseurs.
Sous nos drapeaux, que la victoire
Accoure à tes mâles accents ;
Que tes ennemis expirants
Voient ton triomphe et notre gloire...

«Ἱερὰ ἀγάπη τῆς πατρίδος, ὀδήγησον, ὑποστήριξον τοὺς ἐκδικητὰς βραχίονάς μας. Ἐλευθερία, προσφιλεῖς ἐλευθερία, πολέμησον μετὰ τῶν ὑπερασπιστῶν σου· εἰς τὴν ἀνδρικὴν φωνήν σου ἅς δράμῃ ἡ νίκη ὑπὸ τὰς σημαίας μας· ἅς ἴδωσιν οἱ ἐκπνέοντες ἐχθροὶ μας τὸν θρίαμβόν σου καὶ τὴν δόξαν μας !»

— Καλὰ, εἶπε φωνὴ τις, ἡ Γαλλία ἐσώθη !

Καὶ ὅλα τα στόματα, ἐν μιᾷ ὑπερτάτῃ κραυγῇ, ἐτόνισαν τὸ νεκρώσιμον τοῦ δεσποτισμοῦ, τὸν αἶνον τῆς ἐλευθερίας·

Aux armes, citoyens ! formons nos bataillons :
Marchons, marchons, qu'un sang impur abreuve [nos sillons.

«Συμπολιταί, εἰς τὰ ὄπλα ! πικνώσατε τὰς φάλαγγάς σας ! Βαδίσωμεν, βαδίσωμεν· αἶμα ἀκάθαρτον ἅς ποτίσῃ τὴν γῆν μας !»

Ἡ χαρὰ ἦτο παράφορος, μεθυστικὴ, παράφρων· ἕκαστος ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ

πλησίον του· αἱ νεάνιδες ἔδραξαν τὰ ἄνθη των, ἀνοδοέσμας καὶ στεφάνους, καὶ τὰ ἔρριψαν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ποιητοῦ.

Μετὰ τριακονταοκτῶ ἔτη, ἐνῶ μοι διηγείτο τὴν μεγάλην ταύτην ἡμέραν, εἰς ἐμὲ νέον ἀνδρα ὅστις κατὰ πρῶτον ἤδη τῷ 1830 ἤκουσα ψαλλόμενον ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς φωνῆς τοῦ λαοῦ τὸν ἱερὸν τοῦτον ὕμνον—μετὰ τριακονταοκτῶ ἔτη τὸ μέτωπον τοῦ ποιητοῦ ἤστραπτεν ἀπὸ τοῦ οὐράνιον σέλας τοῦ 1792.

Καὶ εἶχε δίκαιον!

Πῶς δὲ καὶ ἐγὼ αὐτὸς, γράφων τὰς τελευταίας ταύτας στροφάς, νὰ ἦμαι ὅλος συγκινημένος; πῶς, ἐνῶ ἡ δεξιὰ μου χαράσσει τρέμουσα τὸν χορὸν τῶν παιδίων, τὴν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Γαλλίας ἐπέκλῃσιν, ἡ ἀριστερά μου ἀπομάσσει δάκρυ ἔτοιμον νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου;

Ἡ αἰτία εἶναι διότι ὁ ἱερὸς Μασσαλιωτικὸς ὕμνος εἶναι ὄχι μόνον κραυγὴ πολεμικὴ, ἀλλὰ καὶ ὄρμηκα ἀδελφικόν· διότι εἶναι ἡ βασιλικὴ καὶ ἰσχυρὰ χεὶρ τῆς Γαλλίας τεταμένη πρὸς ὅλους τοὺς λαούς· διότι θὰ ἦναι πάντοτε ὁ τελευταῖος στεναγμὸς τῆς θνησκούσης ἐλευθερίας καὶ ἡ πρώτη κραυγὴ τῆς ἀνκνευμένης ἐλευθερίας!¹

Ὁ Rouget de l'Isle πρὶν ἢ ποιῆσῃ τὴν μασσαλιώτιδα εἶχε γράψῃ ποιημάτιά τινα μετρίας ἀξίας· καὶ μετὰ τὴν μασσαλιώτιδα δὲ οὐδὲν ἔργον ἀντάξιον αὐτῆς ἐποίησε· τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι τὰ μεγάλα γεγονότα παράγουσι τὰ μεγάλα φιλολογικὰ ἔργα, τὰ δὲ μεγάλα γεγονότα εἰς τὸ πλῆθος ὀφείλονται· τότε συμβαίνει ἄνθρωποι καὶ μετρίας ἀκόμη ἰκανότητος, νὰ γίνωνται διερμηνεῖς τῶν ἰδεῶν τοῦ λαοῦ, καὶ νὰ γράφωσιν ἔργα μεγάλα, διότι παρὰ τοῦ λαοῦ λαμβάνουσι τὴν ἔμπνευσιν.

II

Ὁ Μασσαλιωτικὸς θούριος ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ Ῥήγας μεταξὺ τῶν θουρίων αὐτοῦ ἄσματων ἐμιμήθη καὶ τὸν *Μασσαλιωτικόν*, τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τὸν θεσπέσιον ἀντίλαλον. Ἐν τῷ ἄσματι *Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων*, ποιηθέντι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Iken, ἐν ἔτει 1796, ἡ πρώτη στροφή δλόκληρος, πρὸς δὲ καὶ ἡ ἐπιπῶδος, εἰσὶ μεταφράσεις τῆς πρώτης στροφῆς καὶ τῆς ἐπιπῶδος τοῦ Μασσαλιωτικοῦ θουρίου. Ἐκτὸς δὲ τούτου εἰς τὸ αὐτὸ περίπτου πεποιήται μέτρον, καὶ ἐπὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Μασσαλιωτικοῦ ἐψάλλετο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου Γερμανοῦ.

Ἴδου τὸ ἄσμα τοῦ Ῥήγα·

Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων!

Ὁ καιρὸς τῆς δόξης ἤλθεν.

Ἄς φανῶμεν ἄξιοι ἐκείνων,

Ποῦ μᾶς δῶσαν τὴν ἀρχήν.

Ἄς πατήσωμεν ἀνδρείως

Τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίδος.

Ἐκδικήσωμεν πατρίδος

Κάθε ὄνειδος αἰσχρόν.

Τὰ ὄπλα ἄς λάβωμεν,

Παῖδες Ἑλλήνων, ἄγωμεν,

Ποταμηδὸν ἐχθρῶν τὸ αἷμα

Ἄς τρέξῃ πρὸ ποδῶν.

Ὅθεν εἴθε τῶν Ἑλλήνων

Κόκκαλα ἀνδρειωμένα,

Πνεύματα ἰσχορπισμένα,

Τώρα λάβετε πνοήν.

Ἐς τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μου

Συναχθετε ὅλα ὀμοῦ

Τὴν ἐπιτάλοφον ζητεῖτε

Καὶ νικᾶτε πρὸ παντοῦ.

Τὰ ὄπλα ἄς λάβωμεν, κ.τ.λ.

Σπάρτη, Σπάρτη, τί κοιμᾶσαι

Ἐπὶ τὸν λήθαργον βαθόν;

Εὐπνηστον, κράξῃ Ἀθήνας

Σύμμαχον παντοτεινήν.

Ἐνθυμηθετε Λεωνίδου,

Ἡρώος τοῦ ξακουστοῦ,

Τοῦ ἀνδρὸς ἐπαινουμένου,

Φοβεροῦ καὶ τρομεροῦ.

Τὰ ὄπλα ἄς λάβωμεν, κ.τ.λ.

Ὅπου εἰ τὰς θερμοπύλας

Πόλεμον αὐτὸς κρατεῖ,

Καὶ τοὺς ἡέρας ἀφνίζει

Καὶ αὐτῶν κατακρατεῖ.

Μὲ τριακοσίου ἀνδρας

Εἰς τὸ κέντρον προχωρεῖ,

Καὶ ὦ, λέων θυμωμένος

Εἰς τὸ αἷμά των βουτεῖ.

Τὰ ὄπλα ἄς λάβωμεν, κ.τ.λ.

Τὸ ἄσμα τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ πρώτῃ καταστραφείῃ ἐκδόσει τῶν ποιημάτων τοῦ Ῥήγα, καὶ ἐν τῇ ἑτέρα ἐκδόσει, τῇ λάθρα ἐν Ἰασιῶ κατὰ τὸ 1814 τυπωθείσῃ. Ἐδημοσιεύθη προσέτι ἐν τῇ *Ἐννομιᾷ* τοῦ Iken, καὶ ἐν τῇ περὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ποιήσεως συγγραφῇ τοῦ Elissen. Ἐτυπώθη δὲ μετ' ἀγγλικῆς μεταφράσεως καὶ ἐν ἐπιμέτρῳ τοῦ ποιήματος Ghilde Arold pilgrimage τοῦ Βύρωνος. Γερμανικῆ δ' ἔμμετρον μεταφράσιν αὐτοῦ ἐποίησαν ὁ τε Iken καὶ ὁ Elissen, γαλλικὴν τῶν δύο πρώτων στροφῶν καὶ τῆς ἐπιπῶδος ὁ Ἰακωβάκης Ῥίζος Νερουλὸς καὶ ἐξ αὐτοῦ παραλαβὼν ὁ Villeneuve, φιλέλλην λοχαγὸς τοῦ ἰππικοῦ ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ κατὰ τὸ 1825 καὶ 1826, ἰταλικὴν δὲ ὁ Ἰταλὸς μεταφραστὴς τῆς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας τοῦ Νερουλοῦ.

Ἄν ἡ ἀξία τῶν συγγραφέων, τῶν ποιητῶν πρὸ πάντων, ἐκρίνετο ἐκ τῆς ὀφελείας καὶ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἔσχον ἐπὶ τοῦ ἔθνους αὐτῶν, δὲν θὰ ἐσφάλλετο παντάπασι ὁ ἀνομολογῶν τὸν Ῥήγαν ποιητὴν ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Καὶ τῷ ὄντι τὰ ἄσματα τοῦ Ῥήγα ἐφέροντο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, καὶ ἦσαν τοῖς ὑποδούλοις Ἑλλησι προσφιλέστατα. Ὁ Ῥήγας, λέγει ὁ Ἰακωβάκης Ῥίζος Νερουλὸς, ἀφείκε πλέον τὸν Νεῦτωνα καὶ τὸν Εὐλῆ-

1. Ἄλ. Δουμά. Ἡ Κόρησα Σαρὴν· μεταφρ. Ἀ. Σκαλιῶν.

ρον, ἔλαβεν ὡς ὑπογραμμὸν τὸν Τυρταῖον, καὶ συνέθεσεν ὕμνους πατριωτικοὺς, οὓς ἤλπιζε νὰ ψάλλῃ ἡμέραν τινα, ὀδηγῶν τὰς ἑλληνικὰς φάλαγγας. Γεγραμμένα εἰς καθαρῆουσαν νεωτέρην ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὰ ἄσματα ταῦτα, ἐκοσμοῦντο καὶ διὰ τῶν καλλονῶν τῆς ἠρωϊκῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς. Διὰ τοῦτο κοινότατα ἐν τῇ Ἑλλάδι πάση ἦσαν τὰ ἄσματα τοῦ Ῥήγα· οἱ νέοι ὅλοι ἐψάλλον αὐτὰ ἐν ταῖς συναναστροφαῖς, ἐν ταῖς συμποσίοις, τὸν χειμῶνα παρὰ τὴν ἐστίαν, τὸ θέρος ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν ἐλαιῶν καὶ τῶν πλατάνων. Τὰ ἄσματα ταῦτα, ἀψηφούντο τῶν βραβάρων τὰ ὦτα, ἐψάλλοντο ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Σουλτάνου! Ἐγὼ αὐτὸς, παρευρεθὲς ἐν εὐχαίαις Τούρκων μεγιστάνων, ἤκουσα αὐτοὺς διατάττοντας τοὺς Ἕλληνας μουσικοὺς νὰ τραγουδήσωσι τὸ ἄσμα· «Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων.» Τὸ ἄσμα δὲ τοῦτο τοσοῦτον ἦν διαδεδομένον, καὶ τοσοῦτον ἐκλήλει τὰς ἀκοὰς τῶν Τούρκων ἢ μουσικῆ αὐτοῦ, ὥστε ἐγνωρίζον ἐκ στήθους τὰς τρεῖς πρώτας λέξεις, χωρὶς νὰ εἰξεύρωσι τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ χωρὶς νὰ φροντίσωσι ποτε νὰ τὴν μάθωσι. Βεβαίως δὲ ἂν κατώρθουν νὰ ἐννοήσωσιν αὐτὸ, ἤθελεν ἐκπέσει πολὺ τῆς εὐνοίας καὶ ὑπολήψεώς των ὁ πατριωτικὸς καὶ θούριος οὗτος ὕμνος, ὅστις ἐποιήθη κατὰ μίμησιν τοῦ μασσαλιωτικοῦ.»

Ζωηρὰν εἰκόνα τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἁσμάτων τοῦ Ῥήγα ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων παρέχει ἡμῖν ἡ ἀκόλουθος τοῦ γνωστοῦ συλλογῆς τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν ἁσμάτων Φωριὲλ διήγησις· «Κατὰ τὸ 1817, διηγείται ὁ φιλλέλην οὗτος Γάλλος, εἷς Ἕλληνας φίλος μου ἐταξείδευεν ἐν Μακεδονίᾳ, συνοδευόμενος ὑπὸ τινος καλογήρου. Φθάσαντες εἷς τι χωρίον, οὗ τινος τὸ ὄνομα δὲν ἐνθυμούμαι, ἐσταμάτησαν ἐκεῖ ὅπως ἀναπαυθῶσι καὶ λάβωσιν ἀναψυχὴν τινα εἰς τὸ ἐργαστήριον ἐνὸς ἀρτοποιοῦ, ὅστις ταῦτοχρόνως ἦτο καὶ ὁ ξενοδόχος τοῦ τόπου. Ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τούτῳ ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν αὐτοῖς ὁ ὑπὸ τῆς τοῦ ἀρτοποιοῦ. Ἦτο δὲ οὗτος νέος Ἠπειρώτης, ἔχων μεγαλοπρεπὲς ἀνάστημα καὶ καλλονὴν ἀγέρωχον· οἱ βραχιόνες, τὸ στήθος καὶ αἱ γυμναὶ αὐτοῦ κνήμαι, ἀπεικονίζον τὸν τύπον χάριτος, μετὰ βῶμης ἠνωμένης. Παρατηρήσας κατ' ἀρχὰς ἀτενῶς τοὺς δύο ὀδοιπόρους, εἶπεν ἀκολούθως, στραφεὶς πρὸς τὸν λαϊκόν· «Εἰξεύρεις γράμματά;» Τούτου δὲ καταφατικῶς ἀπαντήσαντος, ὁ νέος Ἠπειρώτης τὸν παρεκάλεσε νὰ ἔλθῃ πρὸς στιγμὴν μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν παρακείμενον ἀγρὸν. Ὁ ταξειδιώτης ἐδέχθη, καὶ ἠκολούθησε τὸν νεανίαν μέχρι κήπου τινὸς περιτετοιχισμένου. Ἀμφότεροι ἐκάθησαν ἐπὶ τινος λιθίνου ἑδωλίου, ὑπὸ τὴν σκιάν δένδρου. Ὁ νεανίας ἐβύθισε τότε τὴν χεῖρα εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ, καὶ ἐξήγαγε πρᾶγμα τι διὰ κλωστῆς ἐκ τοῦ τραχήλου του ἐξαρτώμενον. Ἦτο δὲ τοῦτο βιβλίον, ὅπερ παρουσία-

σε τῷ ταξειδιώτῃ, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ τὸ ἀναγνώσῃ μέρη τινὰ· περιεῖχε δὲ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο τοῦ Ῥήγα τὰ ἄσματα. Ὁ ταξειδιώτης λαβὼν τὰ ἄσματα ἀνὰ χεῖρας ἤρξατο ἀπαγγέλλων αὐτὰ διὰ φωνῆς ἐντόνου. Μετὰ παρέλευσιν στιγμῶν τινῶν ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ἀκροατὴν αὐτοῦ· ἀλλὰ πόσον ἐξπλάγη ἰδὼν τὴν μεταβολὴν, ἣν ἐν αὐτῷ ἐπέφερον ἡ ἀνάγνωσις· δὲν ἦτο πλέον ὁ ἴδιος ἄνθρωπος· τὸ πρόσωπόν του ἔκαιε, τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ εἶχεν ἀλλάξει· ὁ ἐνθουσιασμός· τὰ ἡμιάνοικτα χεῖλη του ἐφρικίων, δακρύων χεῖμαρροὶ κατέρρεον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, αἱ δὲ τρίχες αἱ σκιάζουσαι τὸ στήθος αὐτοῦ ὄρθουντο, καὶ συνεσπῶντο ζωηρῶς.—Τώρα πρώτην φορὰν ἀκούεις ἀναγνωσκόμενον τὸ μικρὸν τοῦτο βιβλίον; τὸν ἠρώτησεν ὁ ταξειδιώτης.—Ὅχι, ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος· ἀλλὰ παρακαλῶ ὅλους ὅσοι διέρχονται ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέρη καὶ γνωρίζουσι γράμματα νὰ μοι ἀναγινώσκωσι τὸ βιβλίον τοῦτο· καὶ τὸ ἔχω ἀκούσει πολλάκις ὄλον.—Καὶ πάντοτε τὴν αὐτὴν συγκίνησιν αἰσθάνεσαι; προσέθηκεν ὁ πρῶτος.—Πάντοτε, ἀπήντησεν ὁ Ἠπειρώτης. Ἐὰν ὁ ὑπὸ τῆς οὗτος τοῦ ἀρτοποιοῦ ζῆ μέχρι τοῦδε, προσθέτει ὁ Φωριὲλ, ὅστις ἔγραψε κατὰ τὸ 1825, βεβαίως ἄλλην τῶν βραχιόνων αὐτοῦ ποιήται χρῆσιν, καὶ δὲν μεταχειρίζεται αὐτοὺς ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ πρὸς ζύμωσιν ἄρτων.»

Μίαν στροφὴν τοῦ Μασσαλιωτικοῦ θουρίου ἐμιμήθη καὶ ὁ Παναγιώτης Σούτσος ἐν τῷ Ὀδοιπόρῳ αὐτοῦ. Ἐν τῇ τετάρτῃ σκηνῇ τῆς τετάρτης πράξεως, ὁ Ὀδοιπόρος βλέπει καθ' ὑπνους τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ μεγαλεῖον, καὶ παράφρων ἐγειρεται τῆς κλίνης κραυγάζων·

Τί ζητεῖ αὐτῇ, τί θέλει
τῶν τυράννων ἡ ἀγέλη;
Αἱ ἀλύσεις διὰ πόλους;
Διὰ Ἕλληνας ἀνδρείους;
Ὅρματε, ὄρματε,
τυράννους κτυπάτε,
ὑψώστε σημαίας
γυμνώστε βόμφαιας,
ἐμπρός, τῶν, ἐμπρός.

Ἐμιμήθη δ' ἐν ταῖς στίχοις τούτοις τὴν ἀκόλουθον τοῦ Μασσαλιωτικοῦ θουρίου στροφὴν·

Que veut cette horde d'esclaves,
De traitres de rois conjurés? κτλ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Μασσαλιωτικοῦ θουρίου ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλὰ καὶ ἐν Τουρκίᾳ ἀντήχησαν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τὰ ἄσματα, τὴν δ' ἐπήρξαν τούτων ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ κράτους ἐπιτυχέστατα ἰστοριογράφοι τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὁ Γερμανὸς ἱστοριογράφος Μενδελσὼν Βαρθόλδης. Ὁ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας πρεσβευτῆς πολίτης Δεκρόρδ, λέγει οὗτος, ἐξετέλει ἐν μέσῃ τῇ Κωνσταντινουπόλει, πρὸς μεγίστην τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου ἀγαλλίασιν, ἀπομιμήσεις

τῶν παρισινῶν σιηνῶν, δένδρα ἐλευθερίας ἰδρύνοντο, καὶ ὁ συρφετὸς τῆς τουρκικῆς πρωτευούσης ὤρχετο πρὸς τοὺς ἤχους τοῦ *Cairo* καὶ τῆς Καρμανιόλης. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ὁ Σουλτάνος Σελίμ μετ'εὐχαριστήσεως προσέβλεπε τὸ ἄγριον ἐκεῖνο θέαμα, μὴ ἐνοῶν ὅτι διεκύβευε τὸ ἀπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ὄφελος, εὐνοῶν τὰ ἀκολαστήματα αὐτοῦ. Ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς δὲν εἶνε μόνον φωτίζουσα φλόξ ἀλλὰ καὶ καταδιβροδσκιν πῦρ, καταστρέφον ὁσάκις ἔρχεται εἰς ἄμεσον συνάφειαν πρὸς ἀπολίτευτα στοιχεῖα. Εἰ δέ που ἀλλαχοῦ, ἐν Τουρκίᾳ ἰδίως ἦν ἄκαιρος ὁ πανηγυρισμὸς Κροβίων τοῦ Λογικοῦ. Ἡ τρίχουρος προσηρτημένη εἰς τὴν κίδαριν, καὶ τὸ κολῆδιον τοῦ παρισινοῦ συλλόγου τῶν Ἰακωβίνων περιβάλλον τὸν ἄλλως τοσοῦτον ἀνεμιμένον Μοσλήμ, ἦσαν ἀναμφήριστοι οἰωνοὶ ἐγγιζούσης καταστροφῆς. Ἐμελλε δὲ νὰ γείνη κατάδηλον ἐν ἀνατολαῖς καὶ δυσμαῖς, ὅτι δὲν πρέπει τις νὰ παύσῃ μετὰ τῶν ἐπαναστάσεων, καὶ ὅτι ὁ καλῶν αὐτὰς καταπίνεται πρῶτος ὑπὸ τοῦ βέβρατος.»¹

Η ΚΑΛΚΟΥΤΤΑ

[Ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος ἐν 1876 ἔτει συγγράμματος τοῦ

Alfred de Bréhat.]

Μετάφρασις Ν. Α. Λεβιδίου.

Συγγραμὰ καὶ τίτλος: σελ. 611

ΙΑ'

Τοσοῦτοι συγγραφεῖς ἔγραψαν περὶ Ἰνδοστανῆς καὶ διηγήθησαν λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ἐφορὰς, (ἃς πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν εἶδον εἰμὴ διὰ τῶν ὁμμάτων τῆς φαντασίας), ὥστε περιττὸν νομίζω νὰ ἐνδιατρίψω ἐπὶ πλέον περὶ τοῦτο τὸ θέμα. Τὸ σύγγραμμα τοῦ Lacermeumont καὶ τὸ τοῦ κόμητος Warren περιέγραψαν τὰ πάντα, καὶ περὶ τῆς ἀκριβοῦς αὐτῶν οὐδεμίαν ὑπάρχει ἀμφιβολία.

Αἱ ἐφορὰι διαρκοῦσι συνήθως ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, καὶ τὰ προγράμματα αὐτῶν οὐδέποτε μεταβάλλονται. Ἐπὶ ἀρμάτων μεγίστων, ἐπικεκοσμημένων κοσμημάτων πολλοῖς καὶ ἐρέαις, περιφέρουσι θρικυβευτικῶς τερπνῶδη εἶδωλα, ἐπιδεικτικῶς ἐστολισμένα. Πληθὺς βραχμάνων περικυκλοῦσι τὰς θεότητας ταύτας, ὧν τὰ σύμβολα εἰσὶν ἐκ τῶν ἀσεμνοτάτων, καὶ οἱ φακίρι συμπορεύονται, σκιρτῶντες, φρενητιώδεις κινήσεις ποιοῦντες, σκληπίζοντες καὶ τὰ τύμπανα κρούοντες. Διότι οἱ Ἰνδοὶ μουσικὴν οὐδὲν ἄλλο νομίζουσιν εἰμὴ τὸν θόρυβον, καὶ κατὰ τὰς ἐφορὰς ὁ πῶτος αὐτῶν πληροῦται, διότι οὐδέποτε ἢ τοῦ ταύρου φωνὴ εἶναι φοβερωτέρα τῶν ἀγρίων ἤχων τῆς Ἰνδικῆς σάλπιγγος· πάσα σάλπιγξ δὲ Ἰνδικὴ ἔνα μόνον φθόγγον ἐκβάλλει, καὶ ὁ φθόγγος οὗτος ἀντηχεῖ ἀπὸ πρώτης μέχρι νυκτός κατ' ἀπελλιστικὸν μονότονον τρόπον. Ἐνίοτε

φανατικοὶ τινες ἐξαπλοῦνται ἐν ταῖς ὁδοῖς πρὸ τοῦ ἄρματος, ἵνα ὑπὸ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο φορτίον καταπατηθῶσι· πλὴν ἡ ἀγγλικὴ ἀστυνομία ἀπηγόρευσε νῦν τοῖς θρησκομανέσιν Ἰνδοῖς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ψυχαιωγίας, ὅπερ ἄλλοτε ἐπανελμβάνετο τοῦλάχιστον πεντηκοντάκις ἐν ἐκάστη ἐκφορᾷ τοῦ Γιαγενάθ. Ὁ Ἰνδός, ὁ πρὸς τὸν φρικῶδη τοῦτον θάνατον ἡρωϊκώτατα σπεύδων, δὲν κέκτηται τὸ θάρρος τοῦ ν' ἀντισταθῆ τῇ διαταγῇ τοῦ ἐγχωρίου ἢ τοῦ εὐρωπαϊοῦ στρατιώτου. Πολλὰκις ἐθεάθησαν φανατικοὶ, ἐγειρόμενοι καὶ φεύγοντες πρὸ τοῦ ἄρματος ὑπὸ τὴν μάστιγα ἀξιοματικῆς τῆς Ἑταιρίας· ἤθελον κατασυντριβῆ ὑπὸ τοῦς τροχοῦς, χωρὶς νὰ ἐκβάλωσι τὸν ἐλάχιστον στεναγμόν. «Τοιοῦτοτρόπως, ὡς παρετήρει φίλος μου τις, κατήγορος φλογερὸς τῆς ἀγγλικῆς κατακτήσεως, οἱ Ἄγγλοι, μὴ ἀκούμενοι, ἀφοῦ ἤρπασαν τὰ πάντα ἀπὸ τῶν ἀθλίων Ἰνδῶν, δὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς οὔτε τὸ δικαίωμα νὰ καθῶσι, οὔτε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἀποθάνωσιν, ὅταν ἐπιθυμῶσι.»

Πλήθος ἄπειρον περκαλοῦνθαι τὸ ἄρμα καὶ πλημμυρεῖ τὰς ὁδοὺς, ὡς τὰ ὕδατα ἐκχειλίσαντος χειμάρρου. Φανατικοὶ τινες δὲ περὶ τὰς παγῶδας ἐπιδίδονται εἰς ἄλλο εἶδος ἱεροπραξίας. Μέγας πάσσαλος, ὕψους δέκα μέτροις δώδεκα μέτρων, ἐμπήγνυται ἐν τῇ γῇ, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ὀριζοντεῶς τίθεται ῥάβδος μακρὰ, κινουμένη, ὡς οἱ βραχίονες τοῦ γεράνου, ἥτοι τῆς μηχανῆς τῆς ἀναβιβαστικῆς λίθους. Τὸ ὄλον τοῦ μηχανήματος ὁμοιάζει πολὺ πρὸς ὅσα ἀπαντᾷ τις συχνάκις ἐν τοῖς χωρίοις ἄνωθεν τῶν φρεάτων πρὸς ἀντηλσιν. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἐνὶ τῶν ἀκρων τῆς ῥάβδου τίθεται βάρος τι, ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ ἐν ἡ δύο σχοινία, φέροντα ἐπὶ τῆς ἄκρας ἄγκιστρα, ὅμοια πρὸς τὰ παρὰ τοῖς κρεωπώλαις ἐν χρήσει ὄντα δι' ἀνάρτησιν τῶν κρεάτων. Ὅσάκις λοιπὸν προσέρχεται τις Ἰνδός, ἐπιθυμῶν νὰ ἐξαγνίσῃ ἢ τὰ ἴδια ἀμαρτήματα, ἢ ἄλλου τινός, (δίδοντας συνήθως πρὸς τοῦτο 100 μέχρι 150 ρουπίων), ἐμβάλλονται τὰ ἄγκιστρα εἰς τὰς σάκας τῶν ὤμων τοῦ εὐσεβοῦς, ἔπειτα ἀνορθοῦσι τὴν ῥάβδον, ὁ εὐσεβὴς ὑψοῦται, ἀκίνηται κατόπιν ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν θεατῶν, οὗς ῥντίζει τὸ ἐξέρχόμενον αἷμα. Ἀλλὰ φαινόμενον παράδοξον εἶναι, ὅτι αἱ πληγαὶ αὗται ἐπουλοῦνται τάχιστα· καὶ αἷτιον μὲν τούτου νομίζω τὴν λιτὴν δίαιταν τῶν Ἰνδῶν καὶ τοὺς συχοῦς καθαρμοὺς, οἱ Βραχμᾶνες ὅμως ἀποδίδουσι πᾶσαν τὴν τιμὴν τῶν ἰάσεων τούτων εἰς τὴν μεσολάβησιν τῶν ἰδίων θεῶν καὶ εἰς τὴν ἰαματικὴν δύναμιν φυτῶν τινῶν, ἐπιτιθεμένων ἐπὶ τῶν τοιούτων πληγῶν.

Ἀφοῦ ἐφ' ἱκανὸν περιεχθῶσι τοιοῦτοτρόπως ἐν ταῖς ὁδοῖς ὁ θεὸς ἢ ἡ θεάκινα, φέρονται κατόπιν μετὰ τῶν ἀρμάτων εἰς τὸν Γάγγην ποταμόν, ἵνα βυθισθῶσιν ἐκεῖ ὡς ἐν βαπτίσματι,

1. Ἐστ. ἐκ Μελίτης τοῦ κ. Ν. Ρ. Πολίτου.